

ÜNİTE-1

FELSEFE :

Felsefe en geniş anlamıyla özne ile nesne arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışan bir faaliyet alanıdır. Felsefenin en temel konusu varlık ve bilgi sorunudur.

Varlık felsefesi (ontoloji) :

Ruh-madde ilişkisini ele almaktadır.Varlığın yapısını, özelliğini, varlığın özsel ve biçimsel niteliğini, varlık-yokluk problemini ve Esas olarak varlığı maddesel, zihinsel ve ruhsal boyutlarıyla çözümlenmeye çalışır.

Metafizik:

Fizik ötesi kavramları sistematik olarak ele alan bir faaliyet alanıdır ve ruh, ölümsüzlük, öteki dünya ve tanrı gibi soyut kavramları kendisine konu edinir.

Bilgi felsefesi (epistemoloji):

Bilgimizin kaynağının ne olduğu sorusunu sorarak, nesnenin bilgisine ne ölçüde ulaşabileceğimiz belirlemeye çalışır.

Özne ile nesne ilişkisinde üç temel kavram önemlidir; gerçek, doğru ve bilgi.

- Gerçek: insan bilincinden bağımsız olarak var olmaktadır. İki temel yönü vardır. Dışsallık; nesnelerin öznenin algısından bağımsız olarak var olmasıdır. Somutluk ise nesnel gerçeğin mekan ve zamanda

gözlenebilmesi, test edilebilmesi ve nicelik olarak ölçülebilmesi halindedir.

- Doğru: Herhangi bir bilgiye ilişkin değeri yükü bir tanımlamadır. Soyut ve zihinsel bir kavrayışa dayalıdır. Doğruluk öznenin nesneye uygun, tutarlı ve mantıksal bir çıkarımıdır.
- Bilgi: Öznenin nesneye ilişkin bir çıkarımıdır. Öznenin nesneyi bilme, tanıma ve çözümlenmesi sonucu ortaya çıkan bir üründür. Bilgi bilimsel olsun veya olmasın nesneyi kavraması sınırlı olduğu için eksiktir.

Bilgi türleri

- Gündelik bilgi: Gündelik pratiklerle sorgulamadan kabul edilen bilgi
- Dinsel bilgi : Kaynağını inanç ve kutsal kitap gibi öğelerden alan bilgi
- Sanat bilgisi: Edebiyat, resim vb gibi insanın yaratıcılığının ve hayal gücünün bir ürünü olarak ortaya çıkar.
- Felsefi bilgi: Bilginin kaynağını, özelliğini, sınırlarının çeşitli açılardan sorgulayan kavramdır.

- Bilimsel bilgi: Bilimsel araştırma yöntemleri ve teknikleri kullanılarak elde edilen bilgi türüdür.

BİLİM : Bilim; insanları bir problemi çözmek amacıyla belli teorik yaklaşımı, bu teorik yaklaşıma uygun bir

araştırma yöntem ve tekniklerini elde edilen verilerin yorumlanması ile ilgili akılsal ve mantıksal çözümlenmeleri yaparak bilinmeyenini biliniyor kılmaya çalışan, geçerli ve güvenilir, tutarlı ve düzenli, genel-geçerli ve mantıklı bilgilerdir.

Bilimsel bilginin özellikleri

- Bilimsel bilgi; doğal veya toplumsal dünyada olgular ve olgular arası ilişkilerin sistematik olarak incelenmesi sonucu elde edilen bir bilgi türüdür.
- Olgusaldır, mantıksaldır, nesneldir açık ve nettir-genellenebilir, geçerli ve güvenilir araştırma yöntem ve teknikleriyle elde edilir, eleştireldir.

Yöntem (Metod)

- Genellenebilir, geçerli ve tutarlı bilgiye ulaşmak için izlenmesi gereken yoldur.

Sosyolojide bilimsel yöntem'in ilkeleri:

- Olgusallık
- uygun tekniklerin seçimi
- nesnellik
- değişim
- teorik bakış açısı
- etik ilkelerdir.

Teori (Kuram) :

- Toplumsal gerçekliği anlaşılır hale getiren kavramlar kümesidir. Daha önce yapılmış olan bilimsel araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler üzerine kuruludur.
- Teorinin özellikleri; Kavramlar açık ve nettir, kısadır, basit ve anlaşılırdır, eleştireldir, genellenebilir, yeniliğe ve gelişmeye açıktır, toplumsal yaşamdaki benzerlik ve farklılıkları belirgin bir şekilde ortaya koyar ve olguların arkasındaki görünmeyen dinamiği açıklama gücüne sahiptir.
- Teori toplumsal olgu ve olgular arasındaki ilişkilerden soyutlanan kavramlardan oluşur.

AYDINLANMA DÜŞÜNCESİ

- 17. Ve 18. Yüzyılda batı Avrupa'da gelişen, birbirine bağılı felsefi, bilimsel ve toplumsal alanlarda oluşan düşünce hareketidir. Coğrafi merkezi Fransa olmakla birlikte, Almanya ve İngiltere gibi birçok Avrupa devletinde aydınlanma düşüncesi doğrultusunda gelişmeler görülmüştür.
- Aydınlanma düşüncesi doğanın sadece nesnel ve tarafsız bir yol alan bilim aracılığıyla anlaşılabilceğini savunmuştur, bilgi ise sadece akıl ve rasyonalite'den gelmektedir.

Rasyonalist düşünce;

- Aydınlanmanın geleneksel toplum düzeni oluşturan dini otoriteyi sorgulamasını sağlamıştır. Bu nedenle aydınlanma dönemi akıl çağı olarak da bilinmektedir.
- Rasyonalist düşünce dini otoriteyi sorgulayarak, kaderciliğe karşı gelmiş, despotizm, özel mülkiyet ve toplusal hiyerarşinin gerçekleri temsil ettiğı yönünde benimsenen inanca karşı çıkmıştır.
- Rasyonalist düşünce aynı zamanda toplumsal düzen fikrini meta fizik sisteme göre değil, akıl ve gözleme dayanan bir süreç içinde açıklanabileceğini savunmuş, doğanın düzeni, doğa kanunları ve insan doğası bu düşüncenin temeli olmuş, bireyi doğanın düzenine ait olarak görmüştür aynı zamanda ilerleme kavramını yol gösteren düşüncelerden biri olarak ele almıştır.

Aydınlanma düşüncesinin temel ilkeleri:

Bu ilke, değer ve düşünceler aydınlanmanın paradigmasını oluşturmaktadır. Sosyolojik olarak paradigma Thomas Khun'un bilimsel değişimin doğası üzerine yaptığı çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Pradigma dünya hakkında düşünce biçimimizi şekillendiren inançlar, ilkeler, değerler, yöntemler ve varsayımlardan oluşan bir yapıdır.

- Akıl: Gerçek bilginin kaynağının vahiy değil akıl olduğunu savunmuşlardır.
- Empirizm: Bütün bilgi ve düşüncelerin empirik gerçeklere yani duyu organları aracılığıyla kavranabilen şeylere dayalı olduğu fikridir.
- Bilim: Epirik yöntemeye dayalı olarak(deney ve gözlem) elde edilen bilimsel bilgi bütün insanlığın bilgisini geliştirmek için temel olarak alınmıştır.
- Evrensellik: Bilim istisnasız bütün evreni yöneten genel yasalar üretmektedir.
- İlerleme: Bilgi birikimi ve maddi zenginlikleri elde etmeye yarayan araçların yani teknolojinin gelişmesiyle mümkün olan bir süreci işaret etmektedir.
- Bireycilik: Birey bütün bilgi ve eylemin başlangıç noktası olarak kabul edilir.
- Hoşgörü: Tüm insanların fark gözetmeksizin aynı olarak görülmesidir.
- Özgürlük: Düşünce ve ifade özgürlüğü savunulur
- İnsan doğasının aynılığı: İnsan doğasının temel niteliklerinin daima ve her yerde aynı olduğunu inancını içeren eşitlik ilkesidir.

- Sekülerizm: Aydınlanmanın geleneksel ve dini otorite karşısında dini açıdan doğru kabul edilen ve onaylanmış bilgiye karşı bağımsız ve laik bilgi ihtiyacını vurgulamasıdır. Aydınlanma döneminin en belirgin özelliği yeni fikirlerin geliştirilmesinde büyük ölçüde yazarların etkili olmasıdır. 18.yy'ın ortalarında Montesquieu, Voltaire, David Hume, Adam Ferguson ve J. J. Rousseau önemli isimler olmuşlardır.

- Montesquieu: toplum ve yönetim biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Toplumu oluşturan temel unsuru iklim ve coğrafyanın, ayrıca ahlak ve dinin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini açıklamıştır. Coğrafi determinizm'in temsilcisi olarak kabul edilmiştir. Gözlem,olguların karşılaştırılması ve tarihsel analiz yöntemlerini kullanmıştır.

- Voltaire: Eleştirel rasyonalizm ve sekülerizm hakkında çalışmalar yapmıştır. bilim, düşünce özgürlüğü, Sekülerizm ve adalet konularında çalışmalar yapmıştır.Toplumları akıl ve bilginin uygulaması yoluyla nasıl ilerleyeceği hakkında yeni düşünceler geliştirmiştir. Eleştirel rasyonalizm; aklın ilerleme, özgürleşme ve gelişmeyle ilgili toplumsal politik ve ekonomik konulara uygulanmasını bir arada içeren düşünce biçimidir. Aklın ilerleme,özgürleşme ve gelişme ile ilgili toplumsal, politik ve ekonomik konularla uygulanmasını birarada içeren düşünce biçimi olan ELEŞTİREL RASYONALİZM le de ilgilenmiştir.

- David Hume: : insan doğasının teorsini geliştirmiştir. İnsan doğasının ve eyleminin toplum içinde oluşturduğu toplumsal biçimleri konusunda incelemeler yapmıştır.Mülkiyet ve güç arasındaki ilişkiyi araştırmıştır.

- Adam Ferguson: iş bölümü ve yabancılaşma konularında çalışmalar yapmıştır. İşbölümünün ekonomik olduğu kadar toplumsal bir konu olduğunu belirtmiştir.İş bölümünü bütün bir süreç olarak kabul eder. Uzmanlaşma Bütünün ortadan kalkmasına yol açar. Sanayiye dayalı gelişimin insan için bir ilerleme kaynağı olduğunu kabul etmekle birlikte yabancılaşmaya da neden olduğunu vurgulamıştır.

- J. J. Rousseau: Mülkiyetin iş bölümü, eşitsizlik ve toplumsal çatışmayla ilişkisini araştırmıştır. Ayrıca toplumu organik bir bütün olarak ele almış ve insan davranışlarını toplumsal kökenli olduğunu belirtmiştir.Toplum bir sözleşmenin ürünüdür. Toplumsal sözleşme kavramı; toplumun kendisini oluşturan bireylerin iradelerinden daha büyük olan bir ahlaki ve kolektif düzen oluşturan bir birleşme eylemini ifade etmektedir.

Ansiklopedi aydınlanma döneminin önemli bir göstergesi olup, Avrupa da yaygınlık kazanmış E. Chambers'in 1728 de iki cilt olarak basılmış 1751 de yayınlanmaya başlayıp 1780'de 35 ciltle ilk tam yayımı gerçekleşmiştir. İki önemli niteliği vardır -Merkezinde insan vardır.-Evrensellik yaklaşımını taşır. Diderot ve D'Alembert katkılarıyla Ansiklopedi Aydınlanmanın temel ilkelerini içeren metinlerden oluşmakta, insan ve evrensellik iddiası taşımaktadır.

Devrimler : 18. Yy'ın sonları ile 19.yy'da Avrupada meydana gelmişlerdir.

- Bilimsel devrim: Merkezinde mekanik doğa kavramı vardır. Bilimsel devrimi Newton'un evrensel yer çekimi ile başlar.Tanrının yarattığı hiyerarşik dünyadan bilimin temel alındığı zamana geçiş.

- Fransız devrimi: Devrimler içindeki en kitlesel ve en çok dünyayı kapsayandır. Weber ' in karizmatik otoritesine dayanır. Kahamanlar kutsal görünür. Eşitlik, kardeşlik, özgürlük, hoşgörü ilkelerini ortaya koyar.
  - Endüstri(sanayi) devrimi: İnsanlık tarihinde ilk kez, toplumların üretim güçlerinin değişimini gerçekleştiren Endüstri devrimi, İngilterede başlamış ve diğer batı ülkelerini de derinden etkilemiştir
- Bu değişimler, modern düşünce biçimi ile modern toplumların oluşumunda önemli rol oynamışlardır.

MODERNİZM :

- 19.yy'ın sonlarında ortaya çıkmış, zamanla batı toplumlarında çeşitli sanat dallarında egemen olan sanatsal hareketi temsil etmektedir.

Modernite:

- İnsanların ilerlemeyi sağlamak için bilimsel bilgiyi kullanabileceğine inandığı, insanlık tarihinde önemli bir aşamadır.Aydınlanma düşüncesi modernitenin temelini oluşturur.

Modern Toplumların Özellikleri :

- Yeni yönetim biçimi olarak, ulus devlet ile onun egemenlik ve meşruluk anlayışı görülür.
- Tarıma dayalı üretim yerine endüstriyel üretim ön plana çıkmış ve yaygınlaşmıştır.
- Kentleşme ve endüstrileşme süreci ile işbölümü, uzmanlaşma ve standartlaşma artmıştır
- Bilim gerçek ve ilerleme yeni inançlar haline gelir.

Aydınlanma düşüncesinin oluşumunda önemli rol oynamıştır. Özellikleri;

- Modern toplumlarda gelişmiş politik aygıtların kuruluşu görülmektedir
- Üretim kapasitelerinin hızlı ve sürekli gelişimi, yeni çalışma biçimleriyle mümkün olmuştur.
- Kentleşme ve endüstrileşme süreciyle, iş bölümü, uzmanlaşma ve standartlaşma artmıştır.
- Dinsel dünya görüşü zayıflamış dinsel kurumlar ve öğretiler etkisini yitirmiştir.

Pozitif bilimler:

- 17. Yy'da bilimsel devrimle birlikte oluşturulan bilimsel yöntemeye dayanır.

Pozitivizm:

- Bilimin sadece duyu organları ile algılanan, gözlemlenebilir varlıklar ile ilgilendiği iddası tarafından nitelenmektedir.

Pozitivizmin Temel Özellikler;

- Ampirist doğa bilimleri açıklamasını benimser

- Bilim'i en üst hatta yegane gerçek bilgi biçimi olarak görür
- Bilimsel yöntemin diğer disiplinlerin sosyal bilimler olarak kurulmasını sağlayacak biçimde genişletebileceğini ve genişletilmesi gerektiğini savunur.
- Sosyal bilgilerin birey ve grupların davranışlarını kontrol etmek ve düzenlemek için kullanılabilirliğini savunur.
- Doğa bilimlerinden aktarılan naturalizm(doğacılık) ve ön yargının kontrolü sosyal bilimlerin gelişmesinde etkili olmuştur.

Sosyolojinin Bilim Olarak Kurulması

- 19.yy'da bir bilim dalı olarak ortaya çıkan sosyoloji akıl çağının bir sonucudur ve rasyonalist düşünceyle tanımlanmıştır.
- Toplumu pozitif bir bilim olarak kurmak yani sosyolojiyi kurmak için Hanri De Saint Simon önemli çalışmalar yapmış ve bu çalışmalar Auguste Comte tarafından geliştirilmiştir.
- Sonraki yıllarda Karl Marx, Emile Durkheim ve Max weber tarafından tartışmaya devam edilmiştir.
- Gelecekteki topluma sanayi devleti adı vererek sanayi toplumu kavramını ilkez Saint Simon kullanmıştır. Pozitivizm'in ve sosyolojinin kurucularından kabul edilmektedir.
- Comte, hep pozitivizm hem de sosyoloji terimlerinin mucidi olarak görülmektedir. Modern toplumda bilimin egemen olacağına inanmış, dinin, batıl inancın ve etkisinin positivist bilimle yer değiştireceğini belirtmiştir. Sosyolojinin kurucusu ve isim babasıdır. Sosyolojiyi önce sosyal fizik olarak adlandırmış daha sonra sosyoloji sözcüğünü icat etmiştir.
- 19.yy'ın önemli sosyologlarından biri olan Durkheim toplumu bir arada tutan ana unsurun dayanışma olduğunu öne sürmüştür.
- Marx, kapitalist sistemin işleyiş biçimi üzerinden durmuştur.
- Weber, modern çağın rasyonelleşme ve bürokrasi tarafından şekilleneceğine ve geleneksel eylemlerin daha az önemli olacağına inanmıştır. Marx ve Durkheim rasyonalist düşünceye daha az vurgu yapmışlardır ama her ikiside toplumun ilerlemeci olarak gelişiyor olduğuna inanmışlardır

Toplumsal Araştırma ve Yöntemleri

Toplumsal Kuram : Toplumsal dünya hakkındaki bilgileri özetleyen ve düzenleyen, birbiriyle bağlantılı fikirler sistemidir Üç tane parçası vardır. 1-Kavramlar 2- Hipotez 3-Varsayımlar :

Toplumsal araştırmaların aşamaları

- Araştırma konusunun ve probleminin belirlenmesi:
- Uygun çalışma Türünün seçimi

- Örneklem Seçimi – Ölçme – Veri Toplama -Veri analizi-
- Araştırma Bulguların yorumlanması ve rapor yazımı
- Araştırma Bulgularının Mevcut Çalışmalarla bütünleşmesi

SOSYOLOJİK YÖNTEMDE KLASİK ve YENİ DÖNEM TARTIŞMALARI

ÜNİTE- 2

- 19.yy'da, doğa bilimlerinde kullanılan empirik yöntemleri bilim olmanın ölçütü olarak kabul eden bir bilim anlayışı hakimdir.

POZİTİVİST SOSYAL BİLİM YAKLAŞIMI

- Auguste Comte tarafından sistematik hale getirilmiştir.
- Pozitivizm toplumsal yaşamın önemli ölçüde doğal zorunluluklardan kaynaklandığını savunur. Bu açıdan da doğal bir toplum modeline dayanır.
- Pozitivist sosyal bilim yaklaşımı, toplumsal yaşamda mevcut olduğu varsayılan ve insan davranışlarındaki genel yönelimin öngörülebilmesini sağlayan nedensel yasaları keşfetmeye çalışır.
- Toplumsal gerçeklik “rastlantısal değildir; bir kalıbı ve düzeni vardır”
- Toplumsal yaşamda doğa yasalarına benzer, nedensel yasalara dayalı bir işleyiş söz konusudur.
- Pozitivizm salt algılama(empirizizm) varsayımına dayandığı için bilginin dış dünya çıkışlı olduğunu(dış dünyadan türetildiğini) savunur.
- Pozitivist sosyal bilim yaklaşımı, dışsal olarak ele aldığı toplumsal gerçeklik hakkında deney, gözlem ve benzeri tekniklerle bilgiye ulaşmaya çalışır.
- Pozitivist bilim yaklaşımını benimseyen araştırmacılar, daha çok niceliksel (yani sayılarla ifade edilebilen, ölçülebilen, gözlemlenebilen) verileri kullanırlar.
- Pozitivist sosyal bilim yaklaşımına göre, doğa bilimleri ile sosyal bilimler arasındaki farklılık, temel olarak çalışma konuları ve araştırma nesnelerinin farklı olmasından kaynaklanır.
- Pozitivizm'e göre bilim değer yargısı taşımaz, tarafsız(nötr) ve yansızdır. Bu bakımdan da değer yargısı taşıyan yaygın kanıdan kesin olarak ayrılır.

Auguste Comte'un Yöntemi

- Pozitivist sosyolojisinde toplumu kolektif bir organizmaya benzetmiş; toplumsal evrimi de doğa yasalarıyla işleyen biyolojik evrim süreciyle uyum halinde olan bir süreç olarak tanımlamıştır.
- Tüm bilimlerde pozitif yöntemin kullanılmasını zorunlu kılmakla birlikte sosyolojide kullanılacak olan temel yöntemi “bireyin toplumsallaşmasındaki gelişmeleri belirleyen temel yasaları araştıran tarihsel yöntem” olarak tanımlar.
- Her bilimin kendi içinde statik ve dinamik olmak üzere iki temel çalışma alanına bölünebileceğini savunur.
- Toplumsal olguları tekil ve daf halleriyle gözlemlemeye değil bir bütün olarak onları birbirlerine bağlayan nedensel yasaları teori aracılığıyla keşfetmeye çalışan bir yöntem anlayışına

dayanır.

- İnsan bilgisi aynı anda olmasa bile farklı zaman dilimlerinde üç aşamadan geçerek pozitif yöntem aşamasına ulaşır
- Teolojik aşama: insan düşüncesi herşeyi doğa üstü güçlerle açıklamaya çalışır
- Metafizik aşama: insan düşüncesi tüm olgu ve olayları soyut güçlerle açık. Çalışır
- Pozitif aşama: insan düşüncesi tüm olgu ve olayları bilimsel yöntemlerle aç. Çalışır

Emilen Durkheim'ın Yöntemi

- Toplumla ilgili araştırmalarda kullanılacak yöntemi tanımladığı "Sosyolojik Yöntemin Kuralları" eseri sosyolojik araştırmanın nasıl yapılabileceği konusunda daha önce kimse tarafından yapılmayan bugüne kadar ulaşılmış önemli ve etkili çalışmalardan biri kabul edilir.
- Toplumsal olguları sosyologların sosyolojide bilimsel olarak çalışacakları nesne olarak tanımlar
- Toplumsal olgular; bireysel olgulardan farklı, kendilerine özgü(sui generis) bir gerçeklik oluştururlar.
- Bireyler üzerinde baskı uygulamaları bakımından dışsal bir niteliğe sahip oldukları kabul edilen toplumsal olguların, bu özellikleri nedeniyle, nesne gibi dışarıdan incelenmesi gerektiğini savunur.
- Durkheim'a göre bir toplumsal olgunun nedeni, ancak kendi gerçeklik alanı olan toplumda aranabilir.
- Sosyolojik araştırmalarda oldukça verimli olduğunu düşündüğü eş anlamlı değişiklikler yöntemi olarak bilinen bir yöntem kullanır ve bu yöntemi "toplum bilimsel araçların en üstün aracı" olarak niteler.
- Sosyolojiye önerdiği yöntem, toplumsal olgular arasındaki nedensel ilişkileri ve yasaları insan iradesinden ve özerkliğinden bağımsız olarak açıklamaya çalıştığı ve bu bakımdan pozitivist bilim yaklaşımının sınırlılıklarını aşamadığı gerekçesiyle eleştirilere uğramıştır.

YORUMLAYICI SOSYAL BİLİM YAKLAŞIMI

- Doğa bilimlerinin yaklaşım ve yöntemleri ile ilişkili olarak ortaya çıkan pozitivist sosyal bilimin aksine yorumlayıcı sosyal bilim, hermeneutik olarak adlandırılan bir teori ve yöntemle bağlantılı olarak gelişmiştir.
- Hermeneutik, insan eylemlerini ve insan eliyle yapılmış şeyleri ve yazılmış metinleri yorumlamaya yönelik bir teori ve yöntemdir. 19.yy'da ortaya çıkan bir anlam teorisi olarak bilinmektedir.
- Pozitivizmin aksine yorumlayıcı yaklaşım, toplumsal gerçekliği insan bilincinden bağımsız olarak dışarıda keşfedilmek üzere mevcut olan bir gerçeklik olarak görmez.
- Yorumlayıcı yaklaşım, sosyal bilimlerin doğa bilimlerindeki gibi "yasa bağımlı ve nedensel" bir açıklamaya değil anlamaya dayanan yorumsal bir açıklama biçimine dayanmaları gerektiğini savunur.

- Öte yandan pozitivist bilim yaklaşımı da yorumlayıcı sosyal bilimi, toplumsal gerçekliği anlamaya çalışırken bireylerin anlamlandırma ve yorumlama süreçlerine dayandığı; dolayısıyla nesnellikten uzaklaşarak özneliğin içine düştüğü gerekçesiyle eleştirir.

Max Weber'in Yöntemi

- Toplumsal kurumlar, yapılar ve nihayetinde toplumun kendisi; bireylerin anlamlı eylemleri üzerine kuruludur.
- Anlama yöntemini tek başına kullanımından doğacak olan sakıncaları nedensel açıklamalarla denetleme yoluna gider.
- Sosyoloji biliminde hem pozitivist sosyologlar tarafından kullanılan açıklamaya dayalı niceliksel yöntemlerin hem de anlamaya/yorumlamaya dayalı niceliksel yöntemlerin kullanılması gerektiğini savunur.
- Weber sosyolojiyi “toplumsal eylemleri yorumlayarak anlamak” ve bu eylemleri etkileri açısından “nedensel olarak açıklamak” amacıyla olan bir bilim olarak tanımlar.

Weber'e göre toplumsal eylem tipleri

- o Geleneksel eylem-yaşanmış alışkanlıklarla yapılan eylem,
- o Duygusal eylem-bir anlık heyecanlar ve duygusal haller içinde yapılan eylem,
- o Değerle ilişkili akılcı eylem-ahlaksal, estetik,dinsel vb içerikte bir değer elde edilmesi için yapılan akılcı eylem,
- Amaçsal akılcı eylem-hem amaç hemde araçların rasyonel olarak seçilmiş olduğu eylem tipidir.

Weber ideal tipi belirli bir tarihsel dönemde ortaya çıkan olayları analiz etmek amacıyla araştırmacının gerçeklik hakkında sahip olduğu kanıtlara ve gözlemlere dayanarak geliştirdiği yönetsel araç olarak tanımlar.

- İdeal tip aktörlerin başka bir yönden ziyade belirli bir eylem yönünü izleme olasılıklarını analiz etmenin aracıdır.
- Weber tarihsel ideal tipler, toplumsal ideal tipler ve eylem tipleri olarak 3'lü tip geliştirmiştir.
- Sonuç olarak weber'in sosyolojik yöntemini a- nedensel anlamacı b- yorumlamacı c- karşılaştırmacı bir yöntem olduğu söylenebilir

ELEŞTİREL SOSYAL BİLİM YAKLAŞIMI

- Köken olarak Karl Marx'a dayandırılır
- Frankfurt okulu olarak bilinen eleştirel teoriyle bağlantılı bir yaklaşımdır.
- Toplumsal gerçekliği yalnızca analiz etmekle yetinmez aynı zamanda onu değerlendirmeci bir bakış açısıyla eleştirir.
- Aynı sürecin iki zıt kutbu arasında çatışmaya dayalı değişmeye diyalektik adı verilir.
- Eleştirel sosyal bilim yaklaşımına göre, görüneni değil görünenin ardında yatan asıl gerçekliği ortaya çıkarmaya çalışan eleştirel bir sorgulama sürecidir.

- Eleştirel yaklaşımı benimseyen araştırmacılar, doğru ve nesnel bilgiye ulaşmak için araştırma sürecinde hertürlü araştırma tekniği kullanabilmekle birlikte yöntem olarak tarihsel karşılaştırmalı yöntemi kullanmayı tercih etmektedirler.
- Eleştirel sosyal bilime göre yorumlayıcı sosyal bilim, bütün bakış açılarını eşit görece kadar aşırı öznelci, göreceli ve insanlara sahte yanılsamaların ardındaki asıl gerçekliği gösterme konusunda güçlü bir değer konumu alamayan pasif bir yaklaşımdır.

Karl Marx'ın Yöntemi

- Toplum analizinde görüneni değil görünenin ardında yatan toplumsal dinamikleri açığa çıkarmaya çalışır. Marx'ın bu yaklaşımı eleştirel sosyal bilimin gelişmesine ışık tutmuştur.
- Duyulara ve düşünebilme yetisine sahip olan insan, yalnızca maddi değil aynı zamanda toplumsal bir varlıktır. Bu nedenle de toplumsal gerçekliğin ancak insanı hem bu gerçekliğin ürünü hemde üreticisi olarak ele almayı mümkün kılan, tarihsel materyalist bir süreç içerisinde anlaşılabilir"der.
- Marx'ta diyalektiğin Hegel'deki gibi düşünsel nitelikte bir varlıkla değil maddi nitelikte bir varlıkla başladığı öne sürülür. Böylece Hegel'in idealist diyalektiğinin Marx tarafından maddeyi düşünceden değil düşünceyi maddeden üreten maddeci bir diyalektiğe dönüştürüldüğü savunulur.
- Marx tarihsel süreç içerisindeki tüm toplumları, üretim araçlarına sahip olan ve olmayan, uzlaşmaz nitelikte çıkarlara sahip olan iki çelişkili temel sınıfa bölünmüş sınıflı toplumlar olarak niteler
- Marx'ın yönteminde ekonomi üst yapı içerisinde kapsanan bir öge değildir. Siyaset, ideoloji, eğitim, din bu yapının içerisinde yer alır.
- İşçi sınıfının kapitalist sınıf adına hiçbir karşılık ödenmeden ürettiği değeri tanımlamada artı değer kavramını kullanır.

FEMİNİST SOSYAL BİLİM YAKLAŞIMI

- Temel amaç, özel ve kamusal alanda kadının, kendisini gerçekleştirmesini engelleyen kadının özgürlük alanının sınırlayan ve kadını erkek egemen yapıya bağımlı, zayıf ve kırılgan bir cinsiyet grubu haline getiren tüm ataerkil yapılarla mücadele etmektir
- Çoğunluğu kadınlardan oluşan, sosyal gerçekliğe kadın bakış açısıyla yaklaşan, bilimin temel kavramlarını erkek egemen yapılardan arındırmaya çalışan, ve araştırmalar sonucunda kadını özgürleştirmeye çalışan bir yaklaşımdır.
- Cinsiyetçiliği reddeder.
- Araştırmacı ile konu arasında empati bağlarının oluşturulması gerekir.
- Araştırmacı kişisel duygu ve düşüncelerini araştırma sürecine dahil etmelidir.

POSTMODERN SOSYAL BİLİM YAKLAŞIMI

- Modern bilim yaklaşımının eleştirisi üzerine ortaya çıkmıştır

- Modern döneme ait bilim, kültür, sanat edebiyat mimari ve estetik anlayışların topyekün bir eleştirisi olarak görülür.
- Modern toplumun bilim anlayışı bir bütün olarak 18.yy aydınlanma döneminde ortaya çıkan pozitivizm bilim anlayışı ve rasyonalist örgütlenmeye dayanır
- Postyapısalcı yaklaşım bilginin dil üzerinden nasıl üretildiğine odaklanır.
- Postmodernist yaklaşıma göre insanın özü farklıdır
- Postmodern bakış açısından aslında gerçeklik ya da mutlak gerçeklik diye bir şey yoktur. Var olan gerçeklik insanlara kurgulanarak sunulan imgeler, semboller işaretler söylemler diller ve imajlardan ibarettir. Gerçeklik artık yoktur, ve var olan yalnızca gerçekliği temsil imgelerdir.

Modernite :

- 17-18 yy da Batı Avrupa da çıkan ve tüm dünyaya yayılan sanayi toplumun bilimsel, teknolojik, ekonomik ve kurumsal açıdan örgütlenmesidir.

Modernizm :

- Modernitenin kültürüdür .

Moderleşme :

- Sanayileşmeye dayalı sosyal ekonomik ve kültürel gelişme aşamalarının (az gelişmiş toplum, gelişmekte olan toplum ve gelişmiş toplum biçimlerinin) tümüne verilen addır.

SOSYOLOJİK YÖNTEMDE KLASİK ve YENİ DÖNEM TARTIŞMALARI

ÜNİTE- 3

NİCEL ve NİTEL ARAŞTIRMALARDA KULLANILAN ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ

Araştırma Yöntemleri -2 tane

- Nicel Araştırma Yöntemi
- Nitel Araştırma Yöntemi

Nicel Araştırma Yönteminin Temel Özellikleri

- Pozitivizm bilim anlayışına dayanır yani, toplumsal dünya gözlemlenebilir ve ölçülebilir olgulardan oluşur.Kavramlar ölçülebilir değişkenlere indirgenebilir, değişkenler belirlenip sınırlanabilir
- Araştırmanın ilk aşaması Konunun belirlenmesidir
- Tümdengelim ilkesi geçerlidir. Tümdengelim, soyuttan somuta, genelden özele, bütünden parçaya doğru akıl yürütme, çıkarımlarda bulunma yöntemidir. Tümevarım ise, özelden genele,

parçadan bütüne doğru akıl yürütme yöntemidir

- Gözlemlenebilir verilerin doğruluğu yada yanlışlığı kanıtlanabilecek bir hipotez kurmakla başlar
- Bulgularını genelleme eğilimindedir. Toplumsal kanunları ortaya koymak ve toplumsal olgu ve olaylar hakkında tahminlerde bulunmayı mümkün kılar .
- Toplumsal olgular mümkün olduğunca kontrollü bir ortamda incelenir.
- Toplumsal olguları Evrensel olgular olarak gören bir anlayışa sahiptir.
- Güvenirlik son derece önemlidir. Araştırma süreci son derece katı bir şekilde yapılır en ince ayrıntıya dikkat edilir,
- Araştırmacı nesneldir: Sosyal olgular en iyi dışarıdan incelenebilir. Bu nedenle araştırmacı sosyal olguları dışarıdan gözlemler, tarafsız ve nesneldir
- Araştırma bulgularının doğruluğu güvenirlilik katsayısı ile ölçülür
- Tarafsız olarak incelenir, konunun dışında kalmaya çaba gösterir. Veriler sayısal olarak işlenir
- Ne – Nerede – Ne Kadar gibi sorulara cevap arar

Nicel Yöntemin Güçlü Yönleri

- Genellenebilir, tekrar edilebilir, Nesnel, kısa sürede tamamlanabilir

Nitel Yönteminin Zayıf Yönleri

- Zengin veriler sağlayamaz- gerçek hayatla ilgisinin kopmasına neden olması
- Yanlış yada eksik yorumlamaya izin vermesi

Nitel Araştırma Yönteminin Temel Özellikleri

- Yorulmayı yaklaşıma dayanır. Toplumsal olguları parçalarına ayırmadan, bütüncül olarak kavramaya çalışan bir yaklaşımdır
- Birey ve olguların etkileşimi sürekli inşa edilen ve inşası sürekli devam eden bir olgudur .
- Toplumsal olgular olayları parçalarına bölerek değil kendi bütünlüklerini içinde anlamayı amaçlar.
- Toplumsal olguları ifade eden kavramları ölçülebilir değişkenler indirgenemeyecek kadar karmaşıktır.
- Araştırma süreci önceden ayrıntılı olarak belirlenmez. Araştırma süreci esnektir.
- Toplumsal olgular evrensel değildir. Veri toplama aracı araştırmacının ta kendisidir.
- Önyargısız ve tarafsız bir şekilde yapılır

- Bu araştırmada aritmetik ortalama, yüzde, çarpan, tablo gibi betimsel istatistikler kullanılır.
- Neden – Nasıl gibi sorulara cevap arar.

Nitel Yöntemin Güçlü Yönleri

- Zengin ve detaylı veriler sunar – araştırmanın sonucunu metne dökülebilir –

Nitel Yöntemin Zayıf Yönleri

- Sosyal olguları etkileyen ama sosyal aktörlerin bilgileri dışında işleyen süreçleri göz ardı etmesi
- Veri toplama ve çözülemeye çok fazla emek ve zaman harcaması
- Elde edilen verilerin araştırma evreninin genellenmemesi

Araştırma Yönteminin Seçimi

- Araştırma kaynakları – Olanakları ve Zaman sınırlılığı yöntem seçiminde etkilidir.

Nicel Araştırmada Kullanılan Araştırma Teknikleri

- Deney
- Yarı Deney
- Yapılandırılmış Gözlem (Denetimli-Sistematik)
- Anket
- o İçeriklerine Göre Soru Türleri
  - ❑ Olgusal Sorular – Yaş, cinsiyet – medeni hal, gelir gibi sorular
  - ❑ Davranış Soruları – hangi davranışları ne kadar sıklıkla yaptığı sorular
  - ❑ Tutum ve görüş Soruları – düşünce , tutum, inanç ve niyetlerle ilgili sorular
  - ❑ Bilgi Soruları- Bir konuda ne kadar bilgiye sahip olduğu sorulardır.
- o Amaçlarına Göre Soru Türleri
  - ❑ Elleme Soruları –Görüşmeye devam etmek için gerekli nit.sahip olup olmadığı soru
  - ❑ Sondaj Soruları –Eksik bir yanıtın tamamlanmasıyla ilgili sorular
  - ❑ Sinama Soruları – Daha önce verilen cevabın doğru olup olmadığına sorulan soru.
- o Biçimlerine Göre Soru Türleri
  - ❑ Kapalı Uçlu Sorular –Alternatif cevapların bulunduğu sorulardır.

❓ Açık Uçlu Sorular –Sadece soru cümlesinden oluşur.

Anket Formunun Uygulanma Şekilleri

- Posta Yoluyla
- Telefonla
- İnternet Üzerinden
- Yüz Yüze

Survey (Tarama) : Aynı değişken hakkında çok sayıda kaynaktan bilgi toplanmasını içeren araştırmalardır.

Yapılandırılmış Görüşme : Araştırmacının soracağı sorular önceden belirlenmiştir.

Nitel Araştırmada Kullanılan Araştırma Teknikleri

- Derinlemesine Görüşme (Yapılandırılmamış Görüşme – etnografik Görüşme)
  - o Kişilerin düşünce, görüş ve deneyimleriyle ilgili bilgi toplamak istenildiğinde kullanılan bir görüşmedir. Kapalı uçlu sorular sorulmaz.
- Odak Grup Görüşmesi
  - o Önceden belirlenmiş bir konuyu tartışmak üzere bir araya gelmiş olan 6-12 kişilik bir grupta yapılan görüşmedir.
- Yapılandırılmamış Gözlem (denetimsiz)
  - o Sözlü ve sözsüz eylemlerin incelenmesi için yapılan görüşmedir. Katılımlı ve Katılımsız olmak üzere ikiye ayrılır.
- Yarı Yapılandırılmış Gözlem
  - o Elde edilen verilerin doğal ortamda sınanmasına yönelik gözlem türüdür.
- Örnek Olay İncelemesi (Vaka Çalışması)
  - o Bir yada birkaç olayın yoğun olarak incelenmesidir.
- Doküman İncelemesi
  - o Araştırma konusu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesidir
- Yaşam Öyküsü
  - o Katılımcının yaşadığı hayatı bu hayatta aklında kalanları dürüstçe anlatmasıdır

- Sözlü Tarih
  - o İnsanların yaşamları hakkında biyografik verilerin toplandığı bir tekniktir
- Gömülü Teori (Grounded Theory)
  - o Tümevarım, tümdengelim ve doğrulama tekniklerinin aynı anda kullanılmasını içerir. Toplanan verilerle birlikte elde edilen deneyimlere dayanılarak hipotezler kurulur, yeni sorular ortaya konur, ve bunları yanıtlamak için daha fazla veri toplanır.

YÖNTEMSSEL ÇOĞULCULUK

- Her iki yöntemden yararlanmaya, faydalanmaya Yöntemsel Çoğulculuk denir.

